

Економічні наслідки зміни клімату

Євгеній Бобров

*д.е.н., професор, професор кафедри економіки та фінансів,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: evgeniyba@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-7397-3132*

Зміна клімату вже давно перестала бути виключно екологічною проблемою. Її наслідки охоплюють усі сфери життя, разом з економікою, соціальними структурами та глобальною стабільністю. У своєму фундаментальному дослідженні Stern Review, опублікованому у 2006 році, професор Ніколас Стерн з Лондонської школи економіки вперше системно показав, що зміна клімату є не лише викликом для навколишнього середовища, а й серйозною загрозою для економічного зростання та добробуту людства [1].

Stern Review визначає зміну клімату як найбільший приклад ринкового провалу в історії. Викиди парникових газів створюють глобальні зовнішні ефекти, які не враховуються в ринкових цінах. Це означає, що економічна діяльність, яка спричиняє зміну клімату, не несе відповідальності за завдану шкоду. Такий дисбаланс призводить до накопичення ризиків, які з часом перетворюються на системні загрози: зниження продуктивності, руйнування інфраструктури, зростання витрат на охорону здоров'я, міграційні кризи та конфлікти за ресурси.

Одним із найважливіших висновків Stern Review є оцінка економічної вартості бездіяльності. За розрахунками Стерна, якщо не вживати заходів для зменшення викидів парникових газів, глобальні економічні втрати можуть сягнути до 20% світового ВВП щорічно. Це більше, ніж наслідки будь-якої фінансової кризи, пандемії чи війни.

Бездіяльність означає поступове накопичення ризиків: підвищення рівня моря, екстремальні погодні явища, зниження урожайності, поширення хвороб, зростання витрат на адаптацію та відновлення. Ці процеси особливо неприємними є для країн, що розвиваються, які мають обмежені ресурси для реагування.

Stern Review підкреслює, що економічна логіка вимагає негайних дій. Чим довше ми відкладаємо перехід до низьковуглецевої економіки, тим дорожче це обійдеться в майбутньому. Вартість бездіяльності – це не лише цифри у звітах, а реальні втрати для людей, бізнесу та держав.

На противагу високій вартості бездіяльності, Stern Review демонструє, що інвестиції в скорочення викидів є економічно доцільними. За оцінками Стерна, витрати на перехід до низьковуглецевої економіки становлять близько 1% глобального ВВП. Ці витрати включають модернізацію енергетики, розвиток екологічного транспорту, підвищення енергоефективності та інвестиції в нові технології.

Однак ці інвестиції мають значний мультиплікаційний ефект. Вони стимулюють інновації, створюють нові робочі місця, зменшують залежність

від викопного палива та покращують якість життя. Крім того, зелена економіка сприяє розвитку локального виробництва, зміцненню енергетичної безпеки та зниженню ризиків для здоров'я населення [2].

Stern Review наголошує, що перехід до сталого розвитку – це не тягар, а можливість. Економічна трансформація, спрямована на зменшення викидів, може стати джерелом довгострокового зростання та конкурентних переваг.

У 2025 році професор Ніколас Стерн опублікував нову працю – *The Growth Story of the 21st Century: The Economics and Opportunity of Climate Action*, де він розширює ідеї Stern Review та пропонує нову модель економічного зростання, засновану на сталому розвитку [3].

Стерн стверджує, що світова економіка перебуває на несталому шляху, і лише глибока трансформація виробництва та споживання може забезпечити довгострокове процвітання. Він наголошує, що економічне зростання та кліматична політика не суперечать одне одному, а навпаки – можуть взаємно підсилюватися. На думку Стерна рушіями нового зростання можуть стати:

- Зниження витрат на чисті технології завдяки їх поширенню.
- Інновації, що виникають у процесі практичного застосування («learning-by-doing»).
- Підвищення ефективності використання ресурсів.
- Інклюзивність – участь громад у переході низьковуглецевої економіки.
- Стійкість – зменшення вразливості економік до кліматичних ризиків.
- Здоров'я та добробут – покращення якості життя через екологічні зміни.

У статті «*The economic commitment of climate change*» її автори Максиміліан Котц, Андерс Леверман та Леоні Бенц проаналізували реальні економічні наслідки зміни клімату, використовуючи дані з понад 1600 регіонів світу за останні 40 років. На відміну від попередніх досліджень і моделей, цей аналіз враховує щоденні коливання температури, екстремальні погодні явища та регіональні особливості. Це дозволило створити більш точну картину економічних втрат, яка показує, що навіть при стабілізації клімату, частина шкоди вже неминуча [4].

Основними висновками з проведеного дослідження стало те, що світова економіка вже «запрограмована» на втрату 19% доходу до 2050 року, навіть якщо викиди парникових газів зупинити негайно. Ці втрати вшестеро перевищують витрати на обмеження потепління до 2°C, що робить бездіяльність економічно невиправданою. Найбільші втрати очікуються в країнах з низькими доходами, які історично менше спричинили викидів, але найбільше постраждають.

Це дослідження підтверджує зроблені раніше припущення у Stern Review: вартість бездіяльності значно перевищує вартість дій. Але розуміння того, що частина втрат вже неминуча, повинна підштовхувати нас до висновку, що адаптація до поточних умов має бути такою ж пріоритетною, як і скорочення викидів.

Ключові слова: економіка; клімат; наслідки впливу.

Список використаних джерел

1. Stern, N. (2006). *The economics of climate change: The Stern Review*. Retrieved from <https://www.lse.ac.uk/GranthamInstitute/publication/the-economics-of-climate-change-the-stern-review>
2. Stern, N. (2025). *Investment and growth for the 21st Century: Sustainability, resilience, and water*. Retrieved from <https://www.watermeetsmoney.com/wp-content/uploads/2025/05/2.-Lord-Nicholas-Stern.pdf>
3. Stern, N. (2025). *The growth story of the 21st century: The economics and opportunity of climate action*. Retrieved from <https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/news/nicholas-stern-highlights-opportunities-for-boosting-global-economic-growth-ahead-of-imf-and-world-bank-meetings/>
4. Kotz, M., Levermann, A., & Wenz, L. (2024). The economic commitment of climate change. *Nature*, 628, 551–556. <https://doi.org/10.1038/s41586-024-07219-0>